

Sygn. akt II KK 396/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Marek Siwek

Protokolant Justyna Kryńska - Szufnara

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jolanty Rucińskiej
w sprawie **M. K.**

uniewinnionej od popełnienia przestępstwa z art. 220 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 21 września 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora - na niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 16 lipca 2020 r., sygn. akt III Ka [...]

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w O.

z dnia 11 marca 2019 r., sygn. akt II K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

M. K. została oskarżona o to, że w dniu 14 lipca 2013 r. w S., woj. [...] jako prezes firmy A. Sp. z o.o. z siedzibą w O., będąc osobą odpowiedzialną za bezpieczeństwo i higienę pracy, narażała pracowników działu serwisu: A. J., D. M. i P. W. na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, poprzez dopuszczenie ich do pracy bez wymaganego przeszkolenia z zakresu BGP, a w szczególności bez przeprowadzenia właściwego instruktażu stanowiskowego dla pracowników serwisu oraz zapoznania ich z instrukcją bhp dotyczącą prac transportowych, montażu i demontażu wielogłowicowej maszyny ważącej W. typ [...]

tj. o czyn z art. 220 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy w O. wyrokiem z dnia 11 marca 2019 r. uznał, iż M. K. dopuściła się czynu opisanego w części wstępnej wyroku z tą zmianą, że narażanie pracowników na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nastąpiło nieumyślnie, czym wyczerpała dyspozycję występkę z art. 220 § 2 k.k. i na podstawie art. 66 § 1 k.k. i art. 67 § 1 k.k. postępowanie karne wobec niej warunkowo umorzył na okres 1 (jednego) roku próby. Rozstrzygnął nadto o kosztach sądowych za postępowanie przed Sądem I instancji.

Sąd Okręgowy w K. po rozpoznaniu apelacji wniesionych przez obrońcę oskarżonej, prokuratora oraz oskarżyciela posiłkowego wyrokiem z dnia 16 lipca 2020 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uniewinnił M. K. od popełnienia zarzucanego jej czynu oraz uchylił rozstrzygnięcia z punktów 2 i 3 zaskarżonego wyroku. Nadto rozstrzygnął w przedmiocie kosztów sądowych w sprawie, obciążając nimi Skarb Państwa.

Wyrok powyższy zaskarżył kasacją Prokurator Rejonowy w T. zaskarżając go w całości na niekorzyść oskarżonej M. K.. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 220 § 1 k.k., mające istotny wpływ na treść skarżonego wyroku, a polegające na błędnej wykładni znamion strony przedmiotowej czynu zabronionego opisanego w ww. przepisie poprzez błędne przyjęcie, że w świetle art. 220 § 1 k.k.:

- „bezpośrednie niebezpieczeństwo” oznacza niebezpieczeństwo natychmiastowe, które zagraża określonemu dobru prawnemu natychmiast (od razu),
- osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo i higienę pracy będąca pracodawcą może nie dopełnić wynikającego stąd obowiązku w zakresie przeszkolenia bhp pracownika jedynie w momencie rozpoczynania przez niego pracy w dniu zdarzenia, czego konsekwencją było uniewinnienie M. K. pomimo wyczerpania przez nią znamion zarzuconego jej czynu z art. 220 § 1 k.k.

Powołując się na przytoczony wyżej zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja prokuratora jest zasadna i zasługuje na uwzględnienie.

Zarzuty prokuratora zawarte w kasacji zostały podniesione w następujących realiach sprawy. Sąd Odwoławczy po rozpoznaniu apelacji stron uniewinnił M. K. od popełnienia przestępstwa z art. 220 § 2 k.k. argumentując, iż oskarżona dopuściła do pracy pokrzywdzonych A. J., P. W. i D. M. bez odpowiedniego przeszkolenia stanowiskowego oraz przeszkolenia z zakresu prac transportowych i oraz bez zaznajomienia z instrukcją obsługi maszyny ważącej już w tych dniach, w których te osoby zaczęły pracę w kierowanym przez nią przedsiębiorstwie. W uzasadnieniu wyroku sąd *ad quem* argumentował nadto, iż „w przypadku A. J. miało to miejsce w dniu 2.04.2012 r. (karty od 1 części B akt osobowych A. J.). Już w tym momencie A. J. powinien być osobą przeszkoloną. Brak przeszkolenia stanowiskowego i przeszkolenia z zakresu prac transportowych nie spowodował w tym momencie bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia A. J.. Podobnie zresztą jak w przypadku pozostałych pokrzywdzonych w dniach, w których rozpoczęli oni wykonywanie pracy. Jednakże Prokurator Rejonowy jako datę popełnienia przez oskarżoną przestępstwa określił jednoznacznie dzień 14.07.2013 r., a jako sposób popełnienia przestępstwa wskazał dopuszczenie przez oskarżoną do wykonywania w tym dniu pracy przez trzech pokrzywdzonych

bez odpowiedniego przeszkolenia i znajomości instrukcji obsługi urządzenia, które miało być naprawiane i transportowane [...] Zdaniem Sądu oskarżona M. K. zaniechała wykonania swych obowiązków z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, w tych dniach kiedy poszczególni pokrzywdzeni rozpoczynali pracę, czyli kilka miesięcy przed dniem 14.07.2013 r. Jednakże, skoro akt oskarżenia dotyczy zachowania oskarżonej wyłącznie w dniu 14.07.2013 r. nie jest możliwe dokonywanie oceny zachowania oskarżonej przed tą datą, ponieważ oznaczałoby to wyjście poza granice aktu oskarżenia. Ponadto z materiału dowodowego nie wynika aby brak przeprowadzenia odpowiednich szkoleń od razu spowodowało niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia konkretnych pracowników, a tylko stan takiego natychmiastowego niebezpieczeństwa, jak to zostało wyżej omówione, pozwoliłoby przyjąć, iż oskarżona spowodowała bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia pracowników w rozumieniu art. 220 k.k.”

Analiza przytoczonej wyżej argumentacji prowadzi do uznania zasadności zarzutu prokuratora, iż sąd *ad quem* dokonał błędnej interpretacji znamion przestępstwa opisanego w art. 220 § 1 k.k. uznając, iż „bezpośrednie niebezpieczeństwo” oznacza niebezpieczeństwo natychmiastowe, zaś obowiązek przeszkolenia pracownika w zakresie bhp ciąży na pracodawcy jedynie w momencie rozpoczęcia przez niego pracy.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do drugiej części zarzutu kasacyjnego zauważyć przede wszystkim należy, iż szkolenie w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy jest podstawowym obowiązkiem pracodawcy, który wprost został określony w przepisach Kodeksu pracy, a w szczególności:

- w art. 94 k.p., zgodnie z którym pracodawca jest obowiązany w szczególności zapewniać bezpieczne i higieniczne warunki pracy oraz prowadzić systematyczne szkolenie pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy;

- w art. 207 § 2 pkt 2) k.p., który zobowiązuje pracodawcę do zapewnienia przestrzegania w zakładzie pracy przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, wydawania polecenia usunięcia uchybień w tym zakresie oraz kontrolowania wykonania tych poleceń;

- w art. 237³§ 2 k.p., zgodnie z którym pracodawca jest obowiązany zapewnić przeszkolenie pracownika w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przed dopuszczeniem go do pracy oraz prowadzenie okresowych szkoleń w tym zakresie;

- w art. 237⁴§ 1 i 2 k.p., zgodnie z którym pracodawca jest obowiązany zaznajamiać pracowników z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczącymi wykonywanych przez nich prac oraz wydawać szczegółowe instrukcje i wskazówki dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach pracy.

Szczegółowe zasady szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy uregulowane zostały w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. Nr 180, poz. 1860 z późn. zm.).

Z treści powołanych przepisów wynika, iż obowiązek przeprowadzenia szkolenia pracownika w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy ma charakter bezwzględny i ciąży na pracodawcy przez cały czas trwania stosunku pracy, aż do momentu wywiązania się z niego. Zgodnie art. 237³§ 1 k.p. nie wolno dopuścić pracownika do pracy, do której wykonywania nie posiada on wymaganych kwalifikacji lub potrzebnych umiejętności, a także dostatecznej znajomości przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Natomiast podstawę dopuszczenia pracownika do wykonywania pracy na określonym stanowisku stanowi nadto instruktaż stanowiskowy zakończony sprawdzianem wiedzy i umiejętności z zakresu wykonywania pracy zgodnie z przepisami oraz zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy (§ 11 ust. 6 cyt. wyżej rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z 27 lipca 2004 r.).

Pogląd powyższy znajduje oparcie w orzecnictwie sądowym, w którym przyjmuje się, że obowiązki pracodawcy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy mają charakter bezwarunkowy (obciążają pracodawcę niezależnie od sposobu spełniania świadczenia przez pracownika), niepodzielny (działania i zaniechania innych podmiotów nie zwalniają pracodawcy od odpowiedzialności za stan bhp w miejscu pracy), realny (muszą być wykonane w naturze, bez możliwości wykonania zastępczego w postaci wypłaty równowartości nieotrzymanego świadczenia) oraz

podwójnie zakwalifikowany (są powinnościami ze stosunku pracy o charakterze zobowiązanym wobec pracownika i publicznoprawnym wobec państwa) którego wykonanie jest zabezpieczone nadzorem państwowym). Zaznajomienie pracowników z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczącymi wykonywanych przez nich prac, jak i wydawanie szczegółowych instrukcji i wskazówek dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy jest obowiązkiem pracodawcy. Pracodawca powinien podejmować wszelkie niezbędne kroki i na tyle szczegółowe działania, aby minimalizować wystąpienie ryzyka narażenia zdrowia czy też życia pracownika na jakiegokolwiek niebezpieczeństwo. Temu też służą szkolenia, jak również instrukcje i wskazówki. Muszą więc być one na tyle precyzyjne i dokładne, abym mogły spełnić swój podstawowy cel jakim jest zapewnienie najwyższego poziomu bezpieczeństwa i ochrony pracownika. Szczegółowość instrukcji powinna gwarantować odpowiednio - wysoki i dostosowany do konkretnych warunków (rodzaju) pracy - poziom bezpieczeństwa. Instrukcja powinna być na tyle szczegółowa, aby obejmowała wszystkie procesy pracy na danym stanowisku, zaś szczególnie te, które mogą stanowić zagrożenia dla życia i zdrowia. Podjęcie przez pracownika pracy zawodowej ze świadomością zagrożeń, jakie stwarza ona dla jego zdrowia lub życia nie zwalnia pracodawcy od odpowiedzialności za bezpieczeństwo i higienę pracy - ochronę zdrowia i życia zatrudnianej osoby przy wykorzystaniu instrumentów prawnych. Przeciwnie, w zakładach pracy, w których występują tego rodzaju zagrożenia, pracodawca jest zobowiązany do szczególnej staranności w zakresie przeciwdziałania ich wystąpieniu. Naruszenie tego obowiązku może stanowić czyn niedozwolony, niezależnie od tego, że może być również uznane za naruszenie objętego treścią stosunku pracy obowiązku zapewnienia pracownikowi bezpiecznych i higienicznych warunków pracy (art. 207 § 2 k.p.). Może ono nastąpić także wtedy, gdy pracodawcy nie można zarzucić naruszenia żadnego konkretnego przepisu prawa (wyrok WSA w Bydgoszczy z 21.07.2010 r., II SA/Bd 527/10, LEX nr 64028; wyrok WSA w Gdańsku z 11.04.2019 r., III SA/Gd 32/19, LEX nr 2655363; wyrok WSA w Lublinie z 19.09.2017 r., II SA/Lu 402/17, LEX nr 2388591; wyrok SA w Łodzi z 8.05.2019 r., III APa 31/18, LEX nr 268428; wyrok SA w Warszawie z 10.10.2018 r., III APa 8/18, LEX nr 2615765).

Przekładając powołaną argumentację na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, iż od dnia zawarcia umów o pracę z poszczególnymi pokrzywdzonymi na M. K., jako pracodawcy, ciążył obowiązek przeszkolenia ich w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz udzielenia im instruktażu stanowiskowego dla pracowników serwisu oraz zapoznania ich z instrukcją BHP dotyczącą prac transportowych, montażu i demontażu wielogłowicowej maszyny ważącej W. typ 10 – 3TW. Obowiązek ten spoczywał na niej przez cały czas trwania stosunku pracy z pokrzywdzonymi, a więc także w dniu 14 lipca 2013 r., albowiem do tego czasu nie został on przez oskarżoną (pracodawcę) zrealizowany. Wobec zaniechania przeprowadzenia wymaganego przeszkolenia pokrzywdzonych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy M. K. w tym samym okresie zobowiązana była, zgodnie z treścią art. 237³§ 1 k.p. oraz § 11 ust. 6 cyt. wyżej rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z 27 lipca 2004 r., nie dopuścić A. J., D. M. i P. W. do pracy na stanowisku serwisanta.

Zgodzić się zatem należy ze stanowiskiem skarżącego, iż niedopełnienie przez M. K. obowiązków w zakresie BHP miało miejsce przez cały czas trwania stosunku pracy, a więc również w dniu 14.07.2013 r., kiedy to osoby uczestniczące w mającym miejsce w tym dniu zdarzeniu śmiertelnym, nie mając odpowiedniego przeszkolenia stanowiskowego, zostały dopuszczone do świadczenia pracy na rzecz reprezentowanej przez oskarżoną firmy, jako jej pracownicy realizując wynikające stąd obowiązki.

Na aprobatę zasługuje również zarzut prokuratora, zgodnie z którym Sąd Odwoławczy dokonał błędnej interpretacji art. 220 § 1 k.k. przyjmując, iż zawarte w nim znamię „bezpośrednie niebezpieczeństwo” oznacza niebezpieczeństwo natychmiastowe, które zagraża określonemu dobru prawnemu natychmiast (od razu).

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, iż o bezpośrednim niebezpieczeństwie nastąpienia opisanego w art. 220 § 1 k.k. skutku w postaci utraty życia albo ciężkiego uszczerbku dla zdrowia nie przesądza nieuchronność i czas jego nastąpienia (natychmiast, w bliskim lub odległym czasie),

lecz wysoki stopień prawdopodobieństwa jego wystąpienia w konkretnych okolicznościach faktycznych (realność).

Sąd Najwyższy między innymi w postanowieniu z dnia 8 grudnia 2017 r. (sygn. akt IV KK 104/17, LEX nr 2434465) stwierdził, iż narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub skutków dla zdrowia pracownika, mających postać obrażeń ciała określonych w art. 156 k.k. wyraża się w samym już zaistnieniu stanu bezpośredniego, realnego narażenia na niebezpieczeństwo tych dóbr, choćby odłożonego w czasie. Chodzi bowiem o sytuację niebezpieczną, a nie o czasową bliskość skutku mającego nastąpić w wyniku rozwoju tej sytuacji, jak również o zachowania, które stwarzają rzeczywiste zagrożenie dla życia lub zdrowia, a więc wywołują wysokie prawdopodobieństwo nastąpienia tego skutku w stwierdzonych okolicznościach faktycznych. Podobnie w innych judykatach uznano, iż warunkiem odpowiedzialności karnej sprawcy za przestępstwo z art. 160 § 3 (a także 220 § 1 i 2 k.k.) jest ustalenie wystąpienia skutku w postaci bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, co oznacza, że skutek ten musi charakteryzować się wysokim stopniem prawdopodobieństwa spełnienia (postanowienie SN z 24.11.2009 r., II KK 39/09, LEX nr 558347). Jeśli dany układ sytuacyjny jest tego rodzaju, że w każdej chwili, bez jakiegokolwiek ingerencji człowieka, może doprowadzić do wskazanych skutków w postaci utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu pokrzywdzonego, to jak najbardziej zasadne jest twierdzenie, że zaistniał już stan "bezpośredniego niebezpieczeństwa", w rozumieniu art. 160 § 1 k.k., co trzeba odnieść również do znamienia określonego w art. 220 § 1 k.k., z uwagi na normatywne powiązanie tych przepisów (postanowienie SN z 6.05.2015 r., IV KK 33/15, LEX nr 1745833; podobnie też: wyrok SN z 25.02.2003 r., WA 4/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 403.; Wyrok SN z 8.12.2011 r., II KK 177/11, OSNKW 2012, nr 3, poz. 29).

W świetle powołanego orzecznictwa Sądu Najwyższego zaprezentowana przez sąd *ad quem* interpretacja art. 220 § 1 i 2 k.k. jest niewątpliwie odosobniona.

Uznając zarzuty kasacyjne prokuratora za zasadne oraz mając na uwadze, iż dokonana przez Sąd Odwoławczy błędna wykładnia art. 220 § 1 i 2 k.k. miała oczywisty wpływ na treść wyroku, Sąd Najwyższy uznał za konieczne uchylenie

zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Odwoławczy winien uwzględnić przedstawioną wyżej wykładnię znamion art. 220 § 1 i 2 k.k. dokonaną przez Sąd Najwyższy.